

справ в цьому аспекті щодо наведеного випадку вбачається незадовільним. За роки незалежності держави не було прийнято жодного нормативного документа, покликаного впорядковувати відповідні суспільно-трудові відносини, що понижує не тільки ефективність правозастосовчої практики, але й негативно впливає на якість забезпечення трудових гарантій прав, свобод і законних інтересів працівників. Саме тому нагальною потребою сьогодення розвитку нормативно-правової бази в сфері трудового права є прийняття спеціального юридичного акта, який визначав би основні соціально важливі моменти стосовно функціонування й розвитку такої форми організації праці робітників і службовців, як суміщення посад або професій.

Список літератури: 1. Панкин М.Е. Совместительство и совмещение. М., 1991. 2. Трудовое право в вопросах и ответах: Учебно-справочное пособие /Под ред. В.В. Жернакова. Х., 2000. 3. Положение об условиях работы по совместительству работников государственных предприятий, учреждений, организаций, утвержденное приказом Министерства труда Украины, Министерством Юстиции Украины, Министерством финансов Украины от 28.06.93г. №43 //Право и практика. 1991. №1. 4. Толкунова В.Н., Гусов К.Н. Трудовое право России: Учеб. пособие /Под ред. В.Н. Толкуновой. М., 1996. 5. Никитинский В.И. Азбука трудового права. Словарь – справочник для слушателей народного университета. М., 1981. 6. Трудовое право. Энциклопедический словарь /Ред. кол.: Динисов А.И., Александров Н.Г., Бондарченко А.Б., Гинзбург Л.Я. и др. М., 1959. 7. Безина А.К., Бикеев А.А., Сафина Д.А. Индивидуально-договорное регулирование труда рабочих и служащих. Казань, 1984. 8. Прокопенко В.І. Трудове право України: Підручник. Х., 1998. 9. Стячинський Б.С., Зуб І.В., Ротань В.Г. Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. В 2-х т. Т.1. Сімферополь, 1998.

Надійшла до редколегії 29.01.2001

Л.Д. Вострокнутов, старший викладач Нац. ун-ту внутр. справ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ОВС УКРАЇНИ

Нормативно-правова база спеціальної фізичної підготовки працівників МВС України базується на загальноукраїнському законодавстві і, перш за все, на Конституції нашої країни. У статті 68 йдеться: «Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей», і тут же підкреслюється, що «незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності». У Конституції містяться найбільш загальні принципи і норми, відповідно до яких у державі встановлюється правопорядок. Стаття 3 розділу I «Загальні засади» Конституції проголошує, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Ці положення більш детально розкриваються у розділі II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина». Статті 27-29 закріплюють такі фундаментальні принципи правового суспільства, як невід'ємне право кожної людини на життя. У Конституції підкреслюється, що ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших

людей від протиправних посягань. (ст.27). Але не тільки життя захищає Конституція України, стаття 28 присвячена захисту гідності людини: «Кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорсткому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню». Надзвичайно важливою є стаття 29, яка проголошує, що «Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність». Ці та інші статті Конституції створюють правове поле діяльності органів МВС України. Згідно з ними держава прийняла велику кількість підзаконних актів, які тлумачать і роз'яснюють конституційні права і обов'язки громадян, у тому числі представників правоохоронних органів. Найважливішими з останніх є Закон України «Про міліцію». Розділ III «Застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї детально роз'яснює умови і межі застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї (стаття 12).

Цей Закон дає право міліції застосовувати спеціальні засоби і заходи фізичного впливу в окреслених межах. При цьому у кожному випадку службовець МВС повинен попередити про свій намір використати силу або спеціальні засоби. Треба пам'ятати, що тільки при безпосередній загрозі життю та здоров'ю громадян (і, зокрема, працівників правоохоронних органів) фізична сила та спеціальні засоби (як і зброя) можуть застосовуватись без попередження. Закон забороняє застосування фізичного впливу та спеціальних заходів до вагітних жінок, інвалідів, малолітніх, осіб похилого віку. Проте в разі вчинення ними групового нападу при загрозі життю та здоров'ю громадян, працівників міліції та інших правоохоронних органів проти цих категорій населення може бути вжито адекватні заходи і при скоєнні ними збройного нападу або збройного опору.

Фізична сила повинна застосовуватись у розмірах, що не перевищують необхідні. При цьому треба звести до мінімуму шкоду як здоров'ю правопорушників, так і інших громадян. У разі необхідності міліція повинна надавати допомогу потерпілим у найкоротший строк.

Працівник міліції повинен кожного разу спеціальним рапортом доводити до відома свого начальника факт застосування фізичної сили або спеціальних засобів. При пораненні або смерті правопорушника чи інших осіб при застосуванні сили чи спеціальних засобів працівник міліції подає негайно письмові повідомлення своєму безпосередньому начальнику для сповіщення прокурора, при перевищенні необхідних засобів використання фізичного впливу або спеціальних засобів працівник міліції притягується до встановленої Законом відповідальності.

Прийоми рукопашного бою, інші заходи фізичного впливу можуть бути застосовані згідно з Законом (ст. 13) у таких випадках:

- при подоланні активної протидії законним вимогам міліції;
- при обставинах, коли інші засоби не забезпечили належне виконання обов'язків, що покладені на міліцію.

Стаття 14 Закону України «Про міліцію» перелічує спеціальні засоби та випадки, коли їх дозволяється використовувати. При цьому треба пам'ятати, що вид спеціального засобу та інтенсивність його застосування визначається

обставинами, що склалася, характером правопорушення, а також особою правопорушника чи правопорушників.

Закон передбачає, що новий перелік спеціальних засобів, а також правила їх застосування встановлюються Кабінетом Міністрів України за висновком Міністерства охорони здоров'я і Генеральної прокуратури України. Цей перелік повинен публікуватися у засобах масової інформації.

Таким чином, працівники міліції мають право застосовувати наручники, гумові кийки, засоби зв'язування, сльозоточиві речовини, світлозвукові пристрої відволікаючої дії, пристрої для відкриття приміщень і примусової зупинки транспорту, водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби, а також використовувати службових собак у таких випадках:

1) для захисту громадян і самозахисту від нападу та інших дій, що створюють загрозу їх життю або здоров'ю;

2) для припинення масових безпорядків і групових порушень громадського порядку;

3) для відбиття нападу на будівлі, приміщення, споруди і транспортні засоби, незалежно від їх належності, або їх звільнення у разі захоплення;

4) для затримання і доставки в міліцію або інше службове приміщення осіб, які вчинили правопорушення, а також для конвоювання і тримання осіб, затриманих і підданих арешту, взятих під варту, якщо зазначені вище особи чинять опір працівникам міліції або якщо є підстави вважати, що вони можуть вчинити втечу чи завдати шкоди оточуючим або собі;

5) для припинення масового захоплення землі та інших дій, що можуть призвести до зіткнення груп населення, а також діянь, які паралізують роботу транспорту, життєдіяльність населених пунктів, посягають на громадський спокій, життя і здоров'я людей;

6) для припинення опору працівникові міліції та іншим особам, які виконують службові або громадські обов'язки по охороні громадського порядку і боротьбі із злочинністю;

7) для звільнення заручників.

Отже, при навчанні особового складу засобам нападу й самооборони усім працівникам міліції мають бути роз'яснені правові підстави їх застосування за будь-якими обставинами.

Правильне застосування бойових заходів дозволяє приголомшити супротивника сильним, але в більшості випадків безпечним для здоров'я боєм і тим самим полегшити подолання його опору. Однак більшість заходів надто небезпечні для життя і здоров'я. Тому небезпечні заходи й удари можуть застосовуватись лише в бойових умовах, а в мирний час лише в тих випадках, коли необхідно припинити громадсько небезпечний замах.

Застосування заходів нападу і самооборони в ході виконання службових завдань правомірно тільки при необхідній обороні і у випадках надзвичайної необхідності, тобто при додержанні умов, визначених статтями 15 і 16 КК України.*

* Стаття 15. Необхідна оборона.

Щоб запобігти порушенням законності, зміст зазначених юридичних норм має бути роз'яснений усім співробітникам і глибоко ними засвоєний.

Засоби рукопашного бою застосовують як спосіб захисту від нападу, попередження або припинення протиправних дій осіб, що погрожують громадському порядку, особистій безпеці громадян або працівників міліції, а також як спосіб змушення до осіб, які відмовляються підкоритися законним вимогам нарядів працівників міліції.

Засоби рукопашного бою застосовують тільки в тих випадках, коли заходи переконання і зроблене попередження не призвели до припинення правопорушення. Без попередження заходи нападу і самозахисту використовують лише при нападі злочинця.

Кримінальна відповідальність настає лише у випадку перевищення необхідної оборони, тобто, коли той, хто оборонявся, вдався до захисту такими засобами і методами, застосування яких явно не викликалось ні характером нападу, ні реальними обставинами, і без необхідності спричинив нападаючому тяжкі тілесні ушкодження.

Наприклад, при затриманні патрульним нарядом порушника громадського порядку останній вдарив одного з патрульних кулаком у груди. У відповідь патрульний завдав порушникові удару ребром долоні по шиї, в результаті чого порушник помер. Дії працівника міліції в даному випадку неправомірні, так як захист явно не відповідає характеру нападу, було перевищено необхідну оборону, і працівник міліції мав передбачити тяжкі наслідки застосування бойового заходу.

Також не визнаються законом здійснені у стані необхідної оборони дії особи, що зазнала нападу, які спричинили тяжкі наслідки для нападаючого лише в тому випадку, якщо вони були здійснені вже після того, як напад було запобігнуто або закінчено, і необхідність минула. Отже, ці дії виступили як акт самочинної розправи. Наприклад, при спробі правопорушника завдати удару залізним штирем працівникові міліції, останній обеззброїв злочинця і затримав його засобом «Загин руки за спину». Інший співробітник міліції, прийшовший на допомогу, завдав порушникові відібраним штирем удару по голові, що призвело до тяжкого каліцтва. У цьому випадку дії працівника міліції, який наніс удар, явно не правомірні, і він понесе відповідальність як за навмисний злочин.

Кожна особа має право на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути посягання або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади.

Необхідною обороною визнаються дії, вчинені з метою захисту інтересів чи прав особи, яка захищається, або іншої особи, інтересів суспільства або держави від суспільно небезпечного посягання шляхом завдання шкоди тому, хто посягає, якщо такі дії були зумовлені потребою негайного відвернення чи припинення посягання.

Не є злочином застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів, незалежно від наслідків, якщо воно здійснено для захисту від нападу озброєної особи чи нападу групи осіб, відвернення протиправного насильницького проникнення у житло чи інше приміщення або якщо особа, яка

здійснює захист, не могла внаслідок переляку або сильного душевного хвилювання, спричиненого суспільно небезпечними діями, оцінити відповідність захисту характерові посягання.

Перевищення меж необхідної оборони, тобто завдання тому, хто посягає, шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання чи обставовці захисту, тягне за собою відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених кримінальним законом.

Дії потерпілого та інших осіб безпосередньо після вчинення посягання, спрямовані на затримання особи, яка вчинила напад, і доставлення її відповідним органам влади як правомірні прирівнюються до необхідної оборони, якщо вони були необхідні для затримання і відповідали небезпечності посягання і обставовці затримання злочинця.

Надійшла до редколегії 15.01.2001

*М.С. Герасименко, аспірант ЗДУ, головний спеціаліст-юрист
Запорізького облуправління земельних ресурсів*

ПОНЯТТЯ ТА СКЛАД ЗЕМЕЛЬ МІСТ В УКРАЇНІ

(АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА)

Місто – поняття історичне, яке характеризується низкою стійких ознак, які переходять з однієї епохи в іншу. Однією з важливіших ознак, від якої залежить його структура, є наявність міської землі, яка визначалась в одні епохи фортифікаційними стінами і ровами, в інші – наявністю застав, в треті – умовними адміністративними межами (міською межею).

Не існує єдиного законодавчого чи наукового поняття міських земель. Ст. 63 Земельного кодексу України лише визначає, які землі входять до складу земель міста, а саме: «До земель міста належать усі землі в межах міста. Землі перебувають у віданні міської Ради народних депутатів. Межа міста – зовнішня межа земель міста, що відокремлює їх від земель іншого призначення і визначається проектом планування та забудови міста або техніко-економічним обґрунтуванням розвитку міста. Межа міста встановлюється і змінюється в порядку, що визначається Верховною Радою України. Включення земельних ділянок до межі міста не тягне за собою припинення права власності і права користування цими ділянками, якщо не буде проведено їх вилучення (викуп) відповідно із законом. Використання земель міста здійснюється відповідно до проектів планування та забудови міста і планів земельно-господарського устрою». Таким чином, існує дві ознаки міських земель: перша – належність земель виступає в формі наявності умовної адміністративної межі – міської межі, друга – в формі знаходження їх в веденні міських Рад. Однак обидві ознаки не дають чіткої та однозначної уяви про землі міст, до того ж вони не враховують, що земля є одним із основних об'єктів природи. Якщо вважати єдиною можливою класифікаційною ознакою земель їх цільове призначення, то тоді важко погодитись з тим, що категорія земель населених пунктів, зокрема земель міст, виділена в тій же відповідності з цією ознакою, як й землі сільськогосподарського призначення,